

БЪЛГАРСКИТЕ ОБЩИНИ В УСЛОВИЯТА НА КРИЗАТА, СВЪРЗАНА С РАЗПРОСТРАНЕНИЕТО НА COVID-19

Десислава КАЛЧЕВА¹

¹ Факултет Математика и информатика, Софийски университет Св. Климент Охридски, София, България. E-mail: d.kalcheva@gmail.com

JEL H25, H30, H71, H72, H77

Резюме

Настъпващата криза, свързана с разпространението на COVID-19, дава отражение не само върху личния живот на население-то, но и оказва съществен натиск върху малките и средните предприятия, държавния бюджет, бюджетите на общините и икономическото развитие в световен и национален план. Настоящото изследване е посветено на мерките, които предприемат българските общини във връзка със смекчаване на удара на кризата и защита на своите граждани, както и на потенциалните финансови тежести, които местните власти ще понесат през идващите месеци. Целта на настоящата статия е да се анализират мерките, които общините приемат във връзка с борба с вируса COVID-19 и на следващо място да се очертаят основните потенциални рискове, свързани с устойчивостта на местните бюджети. Разработката предлага анализ на изменението на общинските приходи и разходи по време на последната финансово-икономическа криза от 2009-2010 г., като задачата е да се проследи влиянието на кризата върху общинските бюджети. В разработката са разгледани и предприетите мерки за подпомагане на местните и регионалните власти в Европейския съюз, налагащи се от разпространението на COVID-19. В края на статията се предлагат добри практики, които биха могли да бъдат използвани.

Ключови думи:

местно управление; България; криза; COVID-19; финансови мерки.

© 2020 Икономически университет – Варна

Цитиране: КАЛЧЕВА, Д. (2020) Българските общини в условията на кризата, свързана с разпространението на COVID-19. *Известия. Списание на Икономически университет – Варна*. 64 (1). с. 5 - 21.

Въведение

През последните месеци светът се сблъсква с невиджана през последните десетилетия криза, свързана с разпространението на вирусна инфекция. Щетите, които нанася този вирус, са на първо място върху здравето на населението, а след това и върху световната, международната и националната икономика. Лидерите на европейските държави обсъждат различни икономически и финансови мерки, чрез които да подкрепят малките и средните предприятия, както и да запазят работните места на жителите на отделните държави. Приемат се финансови схеми за запазване на отделни секторни предприятия, за осигуряване ликвидност на бизнеса, за осигуряване на допълнително финансиране на населението.

Успоредно с това общините са натоварени с нелеката задача да се погрижат и да опазят своето население, както и да предложат и приложат адекватен набор от мерки. Наред с държавата местните власти също трябва да осигурят пакет от икономически и финансови мерки, свързани с подпомагането на местното население. Целта на настоящата статия е да се анализират мерките, които общините приемат във връзка с борба с вируса COVID-19 и на следващо място да се очертаят основните потенциални рискове, свързани с устойчивостта на местните бюджети. Анализирани са финансово-икономически данни за местните бюджети от последния кризисен период 2009-2010 г. и са посочени основните изменения в общинските финанси в резултат на кризата. Представени са примери за осигуряване на допълнителна помощ на общините и регионите в различни европейски държави. Предложени са групи от мерки, които местните власти могат да предложат под формата на финансови облекчения за своите граждани и местен бизнес, и мерки, които могат да бъдат насочени в посока финансови облекчения за самите общини.

1. Методология и данни

Данните, които се ползват в изследването, са на база оповестени мерки от страна на българските общини, финансови отчети за минали години на местните власти, финансови данни от базата данни на Министерството на финансите, решения на Европейската комисия за преразпределяне на европейски фондове, ЕВРОСТАТ, Националното сдружение на общините в България, данни, предоставени от международни и европейски институции.

Осъществен е анализ на представителна извадка на общини, които към края на месец март 2020 г. са обявили и предприели мерки, свързани с предотвратяване и ограничаване на щетите от COVID-19. Осъществен е дескриптивен

анализ, направено е групиране на отделния тип мерки, които са приложени. Оценени са потенциалните финансови рискове за общинският бюджет, като е направен ретроспективен анализ. Изследвани са изменения, настъпили в общинските бюджети във връзка с последната финансово-икономическа криза от 2009-2010 г. Периодът на изследване е 2007-2018 г. Целта е да се проследи подълъг времеви ред, съдържащ информация за поведението на местните приходи и разходи, изменението на брутния вътрешен продукт (БВП) по време криза и икономически подем. За анализа е използвана базата данни на Министерството на финансите и Националния статистически институт.

Направен е опит да бъдат разграничени основните източници на собствени приходи, които могат да бъдат намалени в резултат на предприети финансови стимули за хората и бизнеса. Изследвани са потенциалните източници на касови разходи в общинските бюджети.

Анализирани са мерките в държави в Европейски съюз, свързани с финансово подпомагане на местните и регионалните власти в условията на пандемия. Предложени са мерки за подпомагане на общините в условията на разпространение на COVID-19.

2. Резултати

1. Оценка на предприетите от общините мерки във връзка с разпространението на вируса COVID-19

Общините са отговорни за осигуряване на безопасността на своето население и неотложните мерки, които се предприемат от всички местни власти за обезопасяването и дезинфекцирането на градска среда, публичен транспорт и др. Местните власти имат ангажменти и към всички социално уязвими групи в общината, като в условията на кризата се оказва изключително важно осигуряването на социален патронаж и грижа.

Бързото разпространение на COVID-19 поставя общините в България в условия на вземане на своевременни решения. В кратки срокове част от местните власти предприемат неотложни, но адекватни мерки. Те могат да бъдат разделени условно, на първо място – в посока запазване здравето на местното население и опазване на уязвимите групи, на второ място – фискални мерки, насочени към финансови облекчения за местните жители и бизнес.

В таблица 1. и таблица 2. са посочени примерни мерки, които са предприети от част от общините в България.

Таблица 1

Мерки, предприети от българските общини във връзка с разпространението на COVID-19 към 31.03.2020 г. (в посока запазване здравето на местното население и опазване на уязвимите групи)

Тип мярка	Общини, които са въвели мерките	Източник на финансиране
Организиране на домашно-социален патронаж и осигуряване на продукти и грижа за най-възрастната част от населението. Осигуряване на услуга личен асистент	Поморие, Елена, Свиленград, Враца, Плевен	Собствени бюджетни средства, средства по европейски програми
Създаване на дарителски сметки и организация на телефонни линии за информация и помощ на нуждаещите се	Поморие, Бургас, Варна, Сливен	Собствени бюджетни средства
Преустановяване дейността на всички открити и закрити пазари	Сливен	n/a
Дезинфекция на населените места	Всички общини	Собствени бюджетни средства
Създаване на организация на телефонни линии за информация и помощ на нуждаещите се	Поморие, Бургас, Столична община и др.	Собствени бюджетни средства
Автоматични диспенсъри за осигуряване на дезинфекционна течност на входовете на големите магазини	Бургас	Собствени бюджетни средства
Осигуряване на еднократна финансова помощ на крайно нуждаещите се	Казанлък, Нова Загора	Собствени бюджетни средства или лични средства на общински съветници и кмет
Осигуряване на допълнителни дезинфектанти за жилищни сгради	Бургас, Варна, Хасково	Собствени бюджетни средства
Подкрепа за местни болници	Троян, Поморие, Сунгурларе, Свищов, Генерал Тошево, Казанлък, Русе	Дарения, собствени бюджетни средства

Източник: Интернет страниците на съответните общини.

Впечатление прави, че големите общини въвеждат и предлагат първи мерки за подкрепа на местното население, но се наблюдават и по-малки общини, като Казанлък и Нова Загора, които въвеждат адекватни мерки. Това показва, че местните власти са инициативни и търсят разнообразни възможности за подкрепа на местното население независимо от своята големина и бюджет.

Във връзка с нарастващата необходимост от разширяване на услугата „осигуряване на домашно-социален патронаж“ и на база ограничените собствени ресурси на общините в направление „Социално подпомагане“ местните власти могат да потърсят допълнителен ресурс от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“. Общините могат да получат финансиране за патронажна грижа за възрастни хора в невъзможност за самообслужване, лица с увреждания и хора в риск във връзка с разпространението на вируса. Подкрепата за най-нуждаещите се, реализирана по Компонент 3 на процедура „Патронажна грижа за възрастни хора и лица с увреждания“ по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“. Сумата, която е предвидена за всички общини, е в размер на 45 млн. лева. По проектите общините ще могат да наемат персонал за предоставяне на услуги по домовете за справяне с извънредната ситуация. Общините в България, които вече имат сключени договори с програмата, са 156. Те могат да кандидатстват за бързо усвояване на средствата чрез подписване на допълнителни споразумения. Този допълнителен източник на финансиране подкрепя изпълнението на част от мерките, свързани с опазване здравето на уязвимите групи, и подпомага по-бедните и малки общини, които нямат достатъчно допълнителни ресурси.

Таблица 2

**Мерки, предприети от българските общини във връзка
с разпространението на COVID-19 към 31.03.2020 г.
(под формата на финансови облекчения за местните жители и бизнеса)**

Тип финансова мярка	Общини, които са въвели мерките
Отмяна на синя и зелена зона и безплатно паркиране на общински паркинги	Столична община, Пазарджик, Монтана, Варна
Задълженията за патентен данък на всички физически лица и еднолични търговци за периода, в който обектите са били затворени на основание на заповедта на извънредното положение, се преизчисляват в посока намаляване на задълженията	Петрич, Казанлък
Освобождават се от наем обектите – общинска собственост, които ще бъдат затворени на основание заповедта на МЗ във връзка с извънредното положение	Петрич, Сливен, Пазарджик, Харманли, Поморие
За срока на извънредно положение в страната няма да бъдат дължими такси за детски градини	Петрич, Поморие, Варна
Преустановяване на събирането на такса тротоарно право от началото на въвеждане на извънредното положение до края на годината	Пловдив, Русе, Казанлък, Варна, Харманли, Поморие

Разсрочване до края на годината на всички дължими концесионни такси на обекти за 2019 г. За 2020 година таксите ще бъдат начислявани пропорционално само за времето, в което обектите са работили	Пловдив
Заведения, които ползват под наем общински паркинг, да бъдат освободени от плащането му за времето, в което не работят	Пловдив
Преустановяване на плащането на патентен данък за 3 месеца до края на май 2020 г.	Пловдив
Такса битови отпадъци за търговските фирми да се изчислява пропорционално на работещите месеци	Казанлък
5% намаление на данъците на физическите лица за цялата година	Казанлък

Източник: Интернет страниците на съответните общини.

Съгласно Закона за мерките и действията по време на извънредното положение до 30 юни 2020 г. се удължава срокът за ползване на 5% отстъпка от дължимите от физически и юридически лица данъци върху недвижимите имоти и данък върху превозните средства, при условие че данъкът за цялата година се плати в този срок.

Както става видно от посочените данни в табл. 1 финансовите мерки, които предприемат общините, са насочени основно в посока удължаване на срока на отстъпката за плащане на задължения по местни данъци и такси и отпадане задълженията на бизнеса под формата на патентен данък, наеми на общинска собственост и на тротоарно право. Големите общини въвеждат и мерки, свързани с отмяна на синята и зелената зони.

Следва да отчетем, че така приложените мерки не биха създали съществени рискове за финансовата стабилност на общинските бюджети, тъй като те съставляват малък дял от общинските приходи. Например приходите от патентен данък съставляват едва 4% от местните данъчни приходи на общините в България и под 1% от общите общински приходи (Калчева, 2019). Приходите от такси за ползване на пазари, тържища, тротоари и други за 2018 г. са в размер на около 36 млн. лв. и съставляват около 4% от приходите от такси на общините (822 млн. лв.) и едва 0.5% от общинските приходи. По-съществен риск се идентифицира в случай на забавяне на плащанията за местни данъци. По-голямото забавяне представлява предпоставка за генериране на временни касови разриви.

Основните рискове върху общинските бюджети произтичат от влошаване на макроикономическите показатели, икономическата конюнктура в самата община и от влошаващото се финансово състояние на населението в съответна-

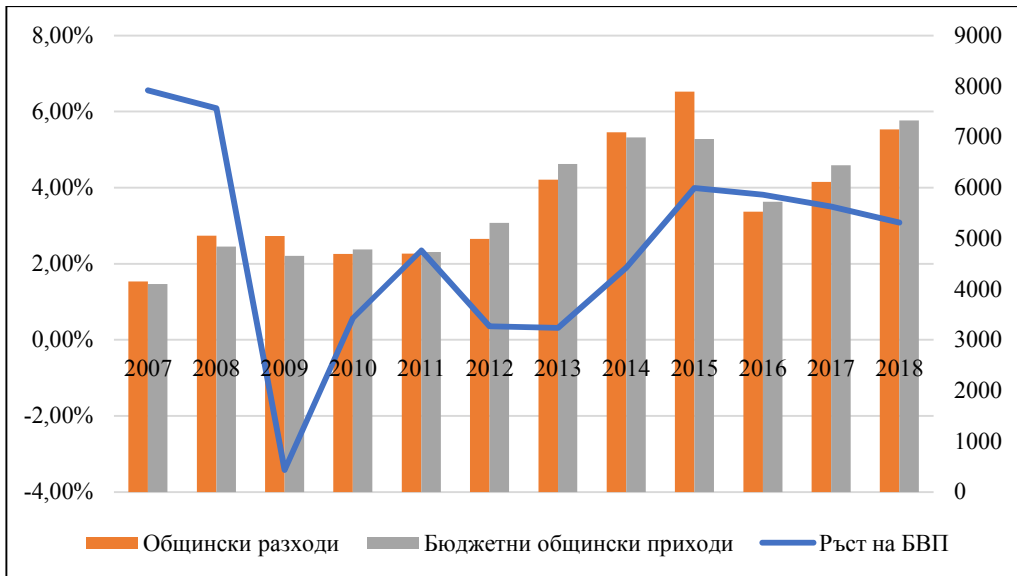
та общност. По данни на Министерството на труда и социалната политика броят на безработните в страната расте с бързи темпове. В общините с традиционно развит местен туризъм се очаква липса на приходи в сектора. Кризата засяга значителен дял от секторите в страната като ресторантьорство, транспортна дейност, хотелиерски сектор, културни мероприятия и др.

Част от риска пред местните бюджети произтича от намаляване на заетостта на местното население и намаляване дейността или фалитите на бизнес сектори с местно значение. В резултат на увеличаване на безработицата местното население може да изпита ликвидни проблеми при изплащане на задълженията си за местни данъци и такси. Местният бизнес е по-голям данъкоплатец и фалит или преустановяване на работата на големи секторни предприятия ще доведе до липса на постъпления от данък върху недвижимото имущество и от такса битови отпадъци. Това от своя страна ще създаде недобори и ще доведе до ликвидни проблеми на общините и временни касови разриви.

Допълнителен риск, разбира се, идва от намаляване на размера на държавните субсидии. Такъв тип намаляване е правено през 2010 г. при консолидацията на държавния бюджет и актуализацията на държавните трансфери за общините.

2. Оценка на фискалните показатели на общините през 2007-2018 г.

За да се покаже пример за влиянието на влошаващите се макропоказатели върху местните бюджети, е разгледана последната финансова криза. В графика 1 е представено изменението на дела на местните приходи, местните разходи и БВП. Посочени са основните промени, които произтичат в общинските бюджети.

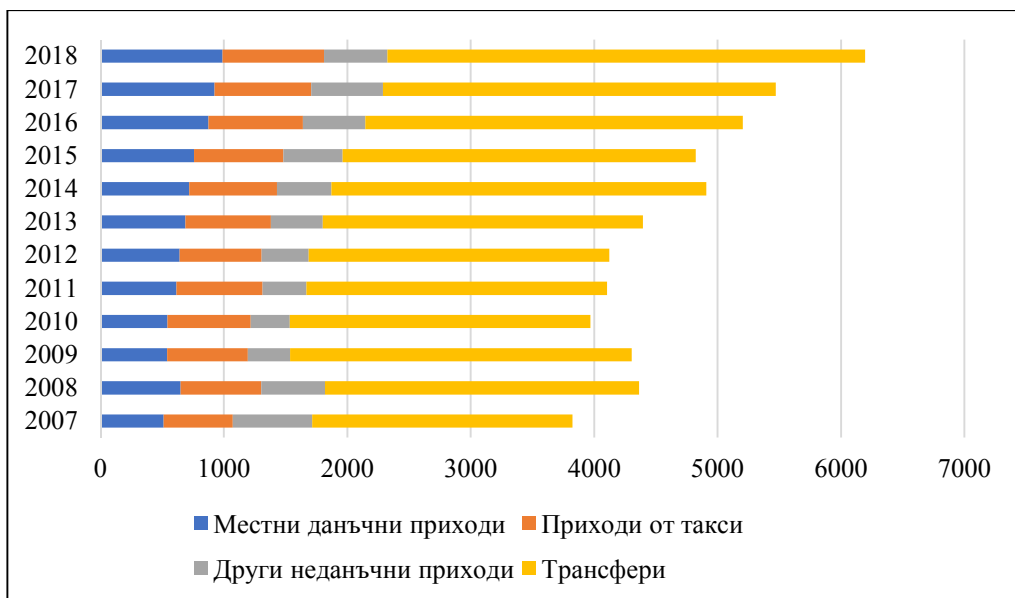

Източник: Министерство на финансите, изчисления на автора.

Графика 1. Динамика на местните приходи и разходи и ръст на БВП за периода 2007-2018 г.

Данните, които представя графиката, показват че България навлиза в кризата 2009-2010 г. след отчетен добър икономически растеж. Неблагоприятната финансова среда оказва негативно влияние върху местните бюджети през 2009 и 2010 г. Нивото на местните разходи, отчетени през 2009 г., се доближава до нивата от 2008 г., но свиването през следващата 2010 г. е по-осезаемо и е в размер на около 7%. Това, от една страна, се дължи на намалението в събираемостта на местните данъци и такси и от друга страна – от намалението на държавните трансфери в резултат от актуализацията през 2010 г. Голяма част от общините преустановяват изпълнението на инвестиционни проекти от капиталовата местна програма.

Общинските приходи намаляват през 2009 г. с около 4%. Основна причина за това е спадът на постъпленията от данък придобиване имущество по дарение и възмездни имоти. На графика 2 е представено изменението на общинските приходи за периода 2007-2018 г.

Източник: Министерство на финансите, изчисления на автора.

Графика 2. Изменение на общинските приходи за 2007-2018 г.

През 2009 г. и 2010 г. се отчита спад основно при приходите от местни данъци. Общините получават по-малко приходи от данък възмездно придобиване на имоти в резултат на намалялата активност на пазара на недвижимите имоти. Общият размер на приходите от този тип данък спадат от 363 млн. лв. през 2008 г. до 170 млн. лв. през 2010 г. Приходите от такси остават на относително постоянни равнища през изследвания период.

Следва да се отчете, че през 2010 г. в резултат на актуализацията на държавния бюджет трансферите за общините намаляват с около 100 млн. лв. В таблица 3 са посочени основните изменения по видове трансфери.

Таблица 3

Актуализация на общинските трансфери през 2010 г.

В хил. лв.	ЗДБ 2010	ЗИДЗДБ 2010	Изменение
Обща субсидия за делегирани от държавата дейности	1,876,907.60	1,814,722.10	62,185.50
Обща изравнителна субсидия	242,617.00	217,660.40	24,956.60
Трансфери за зимно поддържане и снегочистване	14,600.00	14,052.00	548.00

Целева субсидия за капиталови разходи	122,600.00	110,210.00	12,390.00
Общо трансфери	2,256,724.60	2,156,644.50	100,080.10

Източник: ЗДБ 2010 и ЗИДЗДБ2010, изчисления на автора.

Актуализацията на бюджета допълнително натоварва местните бюджети и поставя голяма част от общините в България в затруднено финансово положение. Намаляването на сумата за обща изравнителна субсидия е предпоставка за създаването на временни касови разриви и за натрупване на просрочени задължения. Просрочените задължения на общините достигат до 197 млн. лв. в края на 2009 г., а в края на 2011 г. нарастват до 207 млн. лв. В допълнение на рестрикциите и ефектите на кризата се приемат промени в Закона за общинския дълг и лимита за годишни разходи по обслужване на дълга се намалява от 25% на 15% от средногодишния размер на собствените приходи и общата изравнителна субсидия.

Основните заключения за изменението на финансовите показатели на местните власти, които могат да се направят за периода на предходната финансова криза са:

1. Намалената икономическа активност води до забавени и/или намалени плащания на задължения за местни данъци и такси от физически лица и бизнеса;
2. Натрупват се просрочени задължения и се създават ликвидни проблеми за общините;
3. Преустановява се изпълнението на инвестиционната програма на местните власти;
4. Държавата не прилага мерки по финансово подпомагане на местните власти, дори напротив, чрез актуализация на държавния бюджет съкращава разполагаемите средства от държавните трансфери;
5. На база законови промени се ограничава достъпът до дългово финансиране на малките и средните общини чрез намаляване на лимита за годишни плащания по дълга.

За разлика от българския пример, в редица европейски държави се създават специални програми в подкрепа на местните и регионалните власти. Разпределят се средства под формата на различни механизми, целящи подкрепа на местните финанси, в т.ч. компенсиране на спада на местните приходи и ръста на местните разходи. През 2009 г. например албанските, британските, датските, финландските, норвежките, полските, словашките и шведските правителства компенсират местните власти за спадащи приходи и увеличени разходи отчасти

чрез преднамерена антициклична политика и отчасти като автоматичен резултат от формули за изравняване. Датските фискални правила изискват общите субсидии да бъдат антициклични. Субсидиите за местните и регионалните власти в Норвегия нарастват с 1,2 милиарда крони.

Централните правителства на 14 държави от ЕС предоставят съществена подкрепа на местните и регионалните власти. Значителни помощи за местната власт отделя правителството в Германия (както за провинциите *Länder*, така и за местните власти), в Литва, Швеция и Люксембург. Приема се, че в повечето страни, в които нетните трансфери към субнационалните власти се увеличават, се наблюдава по-ограничена рецесия с малка продължителност и полимитирана необходимост от фискална консолидация (European Commission, 2015, p. 152).

Все пак следва да отчетем, че мерки по консолидация се прилагат не само в България. В доклад на Kenneth Davey се посочва, че за разлика от гореспоменатите правителства, България намалява трансферите за делегирани услуги (образование, социални услуги, здравеопазване и др.) с 10% през 2009 г. Също през 2009 г. Сърбия намалява трансферите за местните власти с 15 млрд. динара (равна на 8,5% от общите приходи), Естония намалява своя фонд за изравняване с 20%. В Латвия субсидиите за предучилищно образование и поддържане на пътища не се изплащат. Ирландското правителство намалява трансферите с общо предназначение за общините с 9,6%.

Приема се, че държавите предприемат мерки съобразно своите финансови възможности и с оглед запазване на фискална дисциплина на държавно ниво и поддържане добри нива на показателите на Маастрихските критерии. Въпреки това, остава отворен въпросът дали не са съществували допълнителни източници за финансиране на местните власти по време на финансовата криза от 2009-2010 г.

Както се посочи по-горе, експерти, оценяващи ефектите на мерките, които държавите приемат в подкрепа на местните и регионалните власти, са на мнение, че благодарение на допълнителните трансфери и помощи, субнационалните правителства излизат по-бързо от кризата.

3. Мерки за подпомагане на местните и регионалните власти в някои европейски държави

Поради различната специфика на кризата, породена от COVID-19, държавите, местните и регионалните власти обособяват и прилагат различен тип мерки за финансово подпомагане на общините. Направен е преглед на мерките възприети в някои европейски държави.

➤ В Република Хърватска, правителството одобрява отпускането на безлихвени кредити на местните власти за справяне с последици от кризата, породена от разпространението на вируса COVID-9.

➤ Правителството на Великобритания осигурява под формата на трансфери за местните власти сумата от 1,6 милиарда паунда допълнително финансиране с цел адекватна реакция на натиска на коронавируса (COVID-19) и подкрепа за предоставянето на всички общински услуги.

➤ В Полша се въвеждат промени и опростяване на правилата за обществени поръчки с цел по-бързо осъществяване на доставки, необходими за противодействие на COVID-19.

➤ В Румъния се приемат мерки за промяна на срокове и условия за изпълнение на договори за безвъзмездна финансова помощ при доказване на формално обстоятелства, свързани с разпространението на вируса.

➤ Съветът на Европейския съюз приема два законодателни акта за бързо отпускане на средства от бюджета на ЕС за справяне с кризата, предизвикана от COVID-19. Един от актовете изменя правилата на структурните и инвестиционните фондове, а другият разширява обхвата на фонд „Солидарност“ на ЕС. Инвестиционната инициатива в отговор на коронавируса дава на държавите членки достъп до 37 млрд. евро от средствата за сближаване за укрепване на здравните системи, както и за подкрепа на малките и средните предприятия, краткосрочните схеми на работа и услугите в рамките на общността. Около 8 млрд. евро от общата сума ще се осигури от неизразходваното авансово финансиране през 2019 г. по линия на структурните фондове. Новата мярка позволява на държавите членки да изразходват неизползваните средства за смекчаване на последиците от пандемията, вместо да ги връщат в бюджета на ЕС. Други 29 млрд. евро ще бъдат изплатени на ранен етап от суми, които иначе щяха да бъдат дължими по-късно тази година. Средствата ще бъдат предоставени от 1 февруари 2020 г. за покриване на вече направени разходи за спасяване на човешки живот и за защита на гражданите. Част от средствата са насочени именно към местните и регионалните власти в ЕС.

4. Предложения за финансови мерки, насочени към българските общини

На база прегледа на действащото законодателство и постигнатите решения на европейско ниво българските общини имат достъп до следните алтернативни източници за допълнителна финансова помощ:

1. В хипотеза на възникване на временни касови разриви опция, предвидена в Закона за публичните финанси, за ползване на временен безлихвен заем.

Съгласно Закона при временни касови разриви по бюджетите на първостепенните разпоредители с бюджет, които не са част от държавния бюджет, ми-

нистърът на финансите може да отпуска безлихвени заеми за сметка на централния бюджет със срок за възстановяване не по-дълъг от края на следващата бюджетна година.

2. Възможност за стартиране на процедура за финансово оздравяване

Според глава 8а от Закона за публичните финанси за общини с финансови затруднения може да се открива процедура за финансово оздравяване с цел постигане на финансова устойчивост и стабилност на общинските финанси. Процедурата за финансово оздравяване на общината се открива за период от една до три години. В процедурата за финансово оздравяване се вземат предвид интересите на местната общност.

Тези две мерки могат да бъдат ползвани в хипотеза, че държавата разполага с достатъчно ресурси и може да осигури допълнителна помощ за общините под формата на безлихвено финансиране.

3. Да се използват възможностите, които дават Европейските структурни и социални фондове.

Общините, като основни бенефициенти по европейските програми, ще получат разширен достъп до допълнителното финансиране. Пример за спешни мерки и осигуряване на допълнителен финансов ресурс е Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, която бе засегната в изложението.

4. Създаване на нови финансови схеми, насочени към местните власти – тази мярка може да се разработи по примера на мярката за малки и средни предприятия, при необходимост.

5. Допълнително подпомагане от 20 млн. лева, отпуснати на общините с цел подпомогне социалния патронаж, ползван от близо 43 000 българи – тази мярка вече е предложена от правителството.

В допълнение на мерките, които са описани, може да се анализират и варианти за осигуряване на гратисен период за погасяване на задълженията на общините, ако те изпитват съществени фискални трудности, породени от влошаване на местните финанси в резултат на кризата. Препоръчително е да се преразгледат графициите за изпълнение на европейските проекти и при необходимост те да бъдат също удължени.

Заклучение

Българските общини реагират бързо и адекватно на създалата се ситуация и разпространението на вируса COVID-19. Анализът показва, че големите и по-активни общини бързо намират решения и въвеждат мерки, чрез които да подпомогнат най-нуждаещата се част от населението и бизнеса. Считаме, че това са

т.нар. пилотни общини и в следващите седмици и други общини ще последват добрия пример.

Мерките, които общините въвеждат в посока финансово облекчение на гражданите и бизнеса, не биха засегнали трайно стабилността на местните бюджети. По-трайни фискални проблеми биха се породили от спада на икономическата активност в страната, повишаването на нивото на безработицата и фалити на местния бизнес.

Основни проблеми в местните финанси, които се идентифицират на база анализа на общинските показатели през последната финансова криза, са: намаляване на собствените приходи; липса на достатъчно ресурс за покритие на повишените разходите, особено в сферата на социалните дейности; съкращаване на разходите в инвестиционните програми на общините. Актуализацията на държавния бюджет през 2010 г. допълнително ограничава финансовия ресурс на общините.

Изследваната практика на част от европейските държави показва, че във времена на криза централната власт създава финансови пакети и приема икономически мерки, които да подпомогнат стабилността на местните бюджети. Изследователи доказват, че в повечето страни, в които нетните трансфери към субнационалните власти се увеличават по време на кризата, се отчита поограничена рецесия, с кратка продължителност и поограничена необходимост от фискална консолидация.

Изследваната практика за въведени мерки за справяне с последиците от настоящата криза показва, че държавите насочват на първо място мерките си към работниците, бизнеса и секторните предприятия. Това е обяснимо, защото до голяма степен от състоянието на бизнеса и благосъстоянието на индивидите зависят както държавните, така и местните приходи. В някои пилотни държави обаче правителството е приело пакет от мерки за финансово подпомагане на местните и регионалните власти. Такива примери са Хърватия и Великобритания.

Като конкретни препоръки за подпомагане на общините от страна на централната власт в България може да се посочат следните: осигуряване на възможност за безлихвени заеми за покриване на временни касови разриви, възникващи в първото шестмесечие на годината; осигуряване на безлихвени заеми за общини във финансово затруднение по реда на Закона за публичните финанси; осигуряване на гратисен период при дълговите задължения; създаване на нови финансови схеми, насочени към подпомагане на местните власти.

Литература

1. Davey K. (2010). The Impact of the Economic Downturn on Local Government in Europe, Council of Europe.
2. Deloitte. (2020). Covid19 European measures. [online] (<https://www2.deloitte.com/lt/en/pages/legal/articles/covid-19-crisis--european-measures.html> (accessed 31 March 2020)).
3. European Commission. (2014). Sixth report on economic, social and territorial cohesion, Investment for jobs and growth. Brussels
4. Великобритания.[online]<https://www.gov.uk/government/publications/covid-19-emergency-funding-for-local-government>, accessed 31 March 2020).
5. Закон за държавния бюджет за 2010 г.
6. Закон за изменение на държавния бюджет за 2010 г.
7. Закон за мерките и действията по време на извънредното положение.
8. Закон за общинския дълг.
9. Закон за публичните финанси.
10. Интернет сайтове на общините.
11. Министерство на финансите на България. (2020). [online]. (<https://www.minfin.bg/>, accessed 31 March 2020).
12. Национален статистически институт. (2019). [online]. (https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/module.jsf?x_2=6&lang=bg, accessed March 2019).
13. НСОРБ. (2020). [online]. (<http://www.namrb.obuchi-se.org/norway/bg-bg/%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B0%D0%BB%D0%BE.aspx>, accessed 31 March 2020).
14. Община Бургас. (2020). [online]. (<https://www.burgas.bg/>, accessed 31 March 2020).
15. Община Варна. (2020). [online]. (<https://www.varna.bg/>, accessed 31 March 2020).
16. Община Враца. (2020). [online]. (<http://www.vratza.bg/>, accessed 31 March 2020).
17. Община Генерал Тошево. (2020). [online]. (<http://toshevo.org/g/>, accessed 31 March 2020).
18. Община Елена. (2020). [online] (<http://elena.acstre.com/>, accessed 31 March 2020).
19. Община Казанлък. (2020). [online]. (<https://www.kazanlak.bg/>, accessed 31 March 2020).

20. Община Петрич. (2020). [online]. (<http://petrich.bg/wps/portal/>, accessed 31 March 2020).
21. Община Поморие. (2020). [online]. (<https://www.pomorie.bg/>, accessed 31 March 2020).
22. Община Правец. (2020). [online]. (<https://pravets.bg/>, accessed 31 March 2020).
23. Община Русе. (2020). [online]. (<https://www.ruse-bg.eu/index.php>, accessed 31 March 2020).
24. Община Свищов. (2020). [online]. (<http://www.svishtov.bg/>, accessed 31 March 2020).
25. Община Сливен. (2020). [online]. (<https://mun.sliven.bg/>, accessed 31 March 2020).
26. Община Сунгурларе. (2020). [online]. (<http://www.sungurlare.org/>, accessed 31 March 2020).
27. Община Хасково. (2020). [online]. (<https://www.haskovo.bg/>, accessed 31 March 2020).
28. Оперативна програма за развитие на човешките ресурси. (2020). [online]. (<https://esf.bg/procedures/patronazhna-grizha-za-vazrastni-hora-i-lica-s-uvrezhdaniya-komponent-3/>, accessed 31 March 2020).
29. Регламент на Европейския парламент и на съвета за изменение на Регламент (ЕО) № 2012/2002 на Съвета с цел предоставяне на финансова помощ на държавите членки и на държавите, водещи преговори за присъединяване към Съюза, които са сериозно засегнати от тежка извънредна ситуация в областта на общественото здраве.
30. Регламент на Европейския парламент и на съвета за изменение на регламенти (ЕС) № 1301/2013, (ЕС) № 1303/2013 и (ЕС) № 508/2014 във връзка със специални мерки за мобилизиране на инвестиции в системите на здравеопазване на държавите членки и в други сектори на техните икономики в отговор на избухването на COVID-19 (Инвестиционна инициатива в отговор на коронавируса).
31. Столична община. (2020). [online]. (<https://www.sofia.bg/>, accessed 31 March 2020).

**THE BULGARIAN MUNICIPALITIES IN THE FACE OF THE CRISIS
RELATED TO THE SPREAD OF COVID-19**

Desislava KALCHEVA

Abstract

The beginning of the COVID-19 proliferation crisis affects not only people's private lives, but also puts significant pressure on small and medium-sized enterprises, the state budget, municipal budgets and global and national economic development. This study focuses on the measures taken by Bulgarian municipalities to mitigate the impact of the crisis and protect their citizens, as well as the potential financial burdens that municipalities would bear in the coming months. The research proposes an analysis of the changes in the municipal revenues and expenditures during the last financial and economic crisis of 2009-2010, with the aim of analyzing the impact of the crisis on municipal budgets and reviewing the measures taken to minimize financial risks. For the purpose of this study, the measures taken to support local and regional authorities in the European Union required by the proliferation of COVID-19 are also considered. At the end of the study, we also suggest good practices that could be used.

Key words: *local governments, Bulgaria, crisis, COVID-19, financial measures.*